

Стратегија развоја општине Трново 2011 – 2020.

Стратегију развоја општине Трново израдио је Развојни тим Општине у оквиру Пројекта интегрисаног локалног развоја (ILDП), који представља заједничку иницијативу Швајцарске агенције за развој и сарадњу (SDC) и Развојног програма Уједињених нација (UNDP) у периоду јануар – децембар 2010. године. Техничку подршку Развојном тиму у склопу овог пројекта пружила је Развојна агенција Еда.

Садржај

1. Увод	5
2. Методологија израде стратегије развоја.....	6
3. Стратешка платформа.....	7
3.1. Извод из социо-економске анализе.....	7
3.1.1. Географски положај и природне карактеристике општине Трново.....	7
3.1.2. Демографске карактеристике и кретања.....	7
3.1.3. Преглед стања и кретања у економији општине Трново	8
3.1.4. Преглед стања и кретања у области друштвеног развоја	12
3.1.4. Преглед стања животне средине	17
3.2. Стратешко фокусирање.....	21
3.2.1. SWOT анализа општине Трново	21
3.2.1. Стратешки фокуси општине Трново	22
3.3. Визија и стратешки циљеви развоја.....	23
3.3.1. Стратешки циљеви општине Трново.....	23
4. Секторски развојни планови	26
4.1. План локалног економског развоја	26
4.1.1. Фокусирање	26
4.1.2. Развојни циљеви економског развоја	26
4.1.3. Програми, пројекти и мјере	29
4.1.4. Процјена очекиваних исхода са индикаторима	33
4.2. План друштвеног развоја	34
4.2.1. Фокусирање	34
4.2.2. Развојни циљеви друштвеног развоја.....	35
4.2.3. Програми, пројекти и мјере	36
4.2.4. Процјена очекиваних исхода са индикаторима.....	40
4.3. План заштите животне средине	41
4.3.1. Фокусирање	41

SWOT анализа сектора животне средине	41
4.3.2. Циљеви заштите животне средине.....	41
4.3.3. Програми, пројекти и мјере	Error! Bookmark not defined.
4.3.4. Процјена очекиваних исхода са индикаторима	Error! Bookmark not defined.
5. ОПЕРАТИВНИ ДИО.....	Error! Bookmark not defined.
5.1. План имплементације Интегрисане стратегије развоја.....	Error! Bookmark not defined.
5.2. Финансијски план имплементације стратегије развоја.....	Error! Bookmark not defined.
5.2.1. Индикативни финансијски план за период 2011-2013. ...	Error! Bookmark not defined.
5.2.2. Акциони план за пројекте који се имплементирају у првој години	Error! Bookmark not defined.
5.2.3. Детаљан финансијски план за пројекте који се имплементирају у 2011. години	Error! Bookmark not defined.
5.3. План развоја организацијских капацитета и људских потенцијала за провођење Стратегије.....	Error! Bookmark not defined.
5.4. Праћење, оцјењивање и ажурирање стратегије развоја	Error! Bookmark not defined.
5.5. Синтеза стратегије	Error! Bookmark not defined.

1. Увод

Стратегија интегрисаног развоја 2011–2020. године је кључни стратешко-плански документ општине Трново, који треба да подстиче будући раст и развој заједнице. Стратегија развоја обухвата друштвену и економску сферу, али и аспекте заштите и унапријеђења животне средине и простора. Стратегија је израђена као оквир за дефинисање заједничких циљева, подстицања локалних снага, али и као одговор на изазове будућег развоја општине и свеукупног живота у њој. Као таква, Стратегија интегрисаног развоја је у складу са стратегијама и политикама на вишим нивоима власти, и то прије свега са нацртом Развојне стратегије БиХ 2008-2013, Стратегијом социјалне укључености 2008-2013, али и са другим секторским стратегијама на државном и ентитетском нивоу.

Стратегија развоја општине Трново за период 2011-2020 године израђена је од стране радних тијела која је именовао начелник општине, уз пуно учешће јавног, приватног и невладиног сектора. Стратегија интегрисаног развоја је усвојена од стране Скупштине општине Трново 01.03.2011.године.

Стратегија информише свеукупну јавност и приватне улагаче о развојном путу општине, представља основу за израду детаљних планова и програма у појединим секторима, креира основу за праћење напретка те охрабрује сарадњу и договор у планирању различитих нивоа власти и друштвено-економских партнера. Стратегија развоја представља путоказ за свеукупни развој општине Трново, а обухвата економски, друштвени и план заштите и унапређења животне средине, уз поштивање просторног аспекта. Визија развоја те стратешки циљеви развоја општине дефинисани су на период од 10 година. Прихватајући чињеницу да постављање циљева подразумијева не само одговор на питање „шта“, већ и „како“, те да је одговор на ово питање од кључног значаја за квалитетну имплементацију Стратегије, Општински развојни тим је израдио секторске планове и оперативни дио Стратегије. Секторски планови, оперативни циљеви, програми, пројекти и мјере, усмјерени ка побољшању квалитета живота у општини, дефинисани су на период од 5 година. Оквирни оперативни планови су израђени за наредне три, а детаљни акциони планови за годину дана.

Битно је нагласити да Стратегија обухвата и листу приоритетних програма и пројеката у сваком сектору, а који омогућавају досезање постављених циљева путем провођења оперативних активности, чиме се ствара основа за свеукупну имплементацију Стратегије. Надаље, приоритетни програми и пројекти нису само основа за кориштење општинских и других домаћих извора средстава, него и добра основа за приступ екстерним изворима средстава, попут IPA програма Европске уније, али и других програма подршке у Босни и Херцеговини.

Код израде стратегије развоја општине Трново посебно се водило рачуна о остваривању хоризонталне интерсекторске усклађености те вертикалне усклађености Стратегије са стратегијама и плановима на другим нивоима. Додатан значај је поклоњен могућим иницијативама међуопштинске сарадње.

Предуслов квалитетне и правовремене имплементације Стратегије јесте препознавање њеног значаја од стране свеукупне локалне заједнице и виших нивоа власти, али и успостава Стратегијом предвиђених механизма за њену имплементацију, извјештавање, ажурирање и свеукупну операционализацију, а што је задатак који Општини, али и свим другим актерима у локалној заједници, предстоји у наредном периоду.

2. Методологија израде стратегије развоја

У изради стратешког плана развоја општине Трново кориштена је стандардизована Методологија за интегрисано планирање локалног развоја (МиПРО), прихваћена и препоручена од стране ентитетских влада те савеза општина и градова оба ентитета. МиПРО је у потпуности усклађена са постојећим законским оквиром којим је дефинисано планирање развоја на локалном нивоу, гдје је општинска администрација носилац процеса израде и имплементације стратегије, уз максимално укључивање и свих других актера живота у локалној заједници. Надаље, миПРО је у потпуности усаглашена са водећим принципима и приступима стратешком планирању које промовише Европска унија.

Водећи принципи на којима се заснива Стратегија развоја општине Трново су одрживост и социјална укљученост. Одрживост као принцип интегрисања економски и аспект животне средине, док принцип социјалне укључености подразумијева једнаке шансе за све и правичност у смислу идентификовања потреба и интереса маргинализованих и социјално искључених група становништва. Надаље, Стратегију развоја карактеришу интеграција (што значи да су економски, друштвени и аспект заштите животне средине посматрани као неодвојиви дијелови једне цјелине) и партиципација (сви заинтересовани актери су ангажовани и допринијели су изради Стратегије).

Општина се ангажовала у процесу израде Стратегије вођена увјерењем да стратешко планирање представља кључни инструмент за проактивно и одговорно управљање локалним развојем. Процес израде Стратегије развоја Трнова, инициран од стране начелника Општине и подржан од стране Скупштине општине, је започео потписивањем Меморандума о разумијевању између Општине трново и УНДП-а у априлу 2009. године, те формирањем радних тијела – Општинског развојног тима и Партнерске групе.

Процес је оперативно водио Општински развојни тим, а у самом процесу створени су механизми за снажно грађанско учешће, доминантно кроз рад Партнерске групе – консултативног тијела којег су чинили представници јавног, приватног и невладиног сектора. Посебан нагласак је стављен на укључивање и адекватно препознавање потреба потенцијално рањивих категорија становништва. У процес је свеукупно било укључено више од 300 грађана.

Полазна тачка за израду стратегије развоја општине Трново је била анализа постојећих стратешких докумената, нивоа њихове реализације, те степена развијености људских ресурса неопходних за израду и имплементацију стратегије. Ова анализа је била надограђена на основу анализе релевантних квантитативних и квалитативних података из примарних и секундарних извора. Носећи и најважнији дио Стратегије представља њен стратешки дио, тј. стратешка платформа, а која обухвата социо-економску анализу, стратешке фокусе, визију развоја и стратешке циљеве развоја. Стратешка платформа Стратегије је доминантно дјело Општинског развојног тима. Секторске планове развоја економије, друштва и заштите и унапређења животне средине израдиле су за ту сврху формиране секторске радне групе, а које су чинили представници јавног, приватног и невладиног сектора.

У завршном дијелу процеса, Општински развојни тим је, на бази принципа интеграције, објединио и ускладио секторске документе, те израдио оквирне трогодишње и детаљне једногодишње планове имплементације, укључујући и план развоја организацијских капацитета и људских потенцијала неопходних за процес имплементације Стратегије. Како би се омогућила дјелотворна имплементација Стратегије, финансијски оквир Стратегије и општински буџет за 2011. годину су у потпуности усклађени.

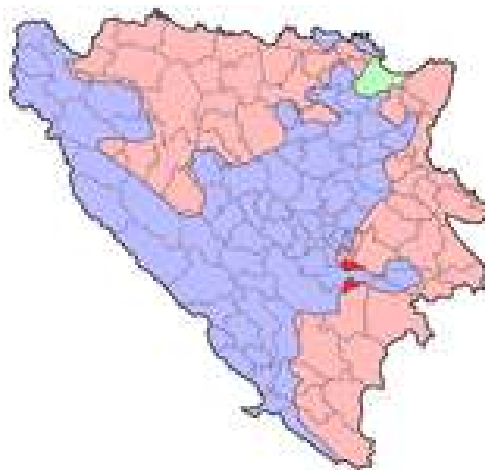
3. Стратешка платформа

3.1. Извод из социо-економске анализе

3.1.1. Географски положај и природне карактеристике општине Трново

Општина Трново се простире на територији од 138 км², на којој је, у 2009. години, живело 3150 становника. Географски, општина Трново је лоцирана јужно од Сарајева и позиционирана је на М-18 магистралној цести Сарајево-Трново-Калиновик-Фоча-Требиње. Трново се налази у брдовитим предјелима Трескавице и Јахорине, на лијевој обали ријеке Жељезнице.

Клима Трнова је умјерено континентална; она има температурни максимум у августу, и минимум у јануару. Надморска висина Трнова је 850м, а просјечна надморска висина је 820м. Под шумама се налази 92,36 км² општине Трново или 67% површине општине.

3.1.2. Демографске карактеристике и кретања

У 2009-ој години општина је имала 3.150 становника док је по попису из 1991. године у Трнову живјео 6.991 становник. У урбаном дијелу општине живи око 54% становника. Двадесет седам становника по једном квадратном километру сврстава нас у рјеђе насељене општине.

Прије задњег рата главна миграциона кретања на подручју општине Трново су била из руралних подручја у град, због могућности запошљавања и рјешавања стамбеног питања. По избијању ратних сукоба 1992. године, из Трнова је отишло бошњачко становништво. Дејтонским споразумом дио трновске општине је припао Федерацији БиХ и формирана је Федерална општина Трново, у којој живи већинско бошњачко становништво. У Трнову стално живи око 1.000 повратника бошњачке националности. Један број становника доселио се у општину Трново из Сарајева и његове околине.

Општину Трново чине двије мјесне заједнице, а то су МЗ Трново која је урбана и рурална МЗ Кијево. По попису из 1991. године рурално становништво имало је значајан удио (око 47%) у укупном броју становника, док је сада тај однос промијењен и износи 29 %. Један од разлога за то су и ратна дешавања јер је Дејтонским мировним споразумом рурални дио територије припојен Федерацији БиХ. У МЗ Кијево према процјени живи око 29% становника. Највећи број становника живи у МЗ Трново односно у урбаном дијелу општине.

Подаци о броју рођених у протеклих пет година указују да би се локална заједница морала упитати на који начин да ријеша овај горући проблем у Трнову. Посматрајући период од 2005, па до 2009. године број рођених је у просјеку 9 годишње. Међутим, од 2005. године па до сада забиљежен је негативан природни прираштај становника општине Трново. Подаци о миграционим кретањима на подручју општине у периоду 2005- 2009. година говоре о негативном миграционом салду, односно само у посљедњих пет година миграциони салдо износио је 224 становника мање на подручју општине (398 доселило, 622 одселило).

Подаци о величини општине, негативном природном прираштају и изразито негативном миграционом салду говоре о аларамантној ситуацији, односно о депопулацији општине која је посљедње двије године дошла до изражаја (426 становника одселило, 112 доселило из општине) и да је за локалну заједницу вријеме да хитно предузму кораке у правцу подизања наталитета и стварању привлачних услова за живот, у противном Трнову пријети да постане мјесто у којем живе старе особе и пензионери.

3.1.3. Преглед стања и кретања у економији општине Трново

Број и структура предузећа

Општина Трново је прије 1992. године имала значајан број индустријских комплекса и фабрика које су обезбјеђивале запосленост становништва. 1.812 радника је било запослено у индустрији “Предионица и ткаоница“, дрвопрерађивачкој фабрици „Орах“ и „Фамос-у“, као и у другим дрвопрерађивачким фирмама које су биле доминантни индустријски потенцијали у регији. Данас ови индустријски капацитети уопште не раде.

Основни носилац привредног развоја општине до 2005. године је било Ш.Г.»Трескавица « Трново које је запошљавало око 40-ак радника. Због трансформације шумских газдинстава на нивоу Ј.П.»Српске шуме» РС у Трнову је остала само Шумска управа. Губљењем овог привредног субјекта општина Трново не може у буџету да рачуна са одређеним пореским приходима, као што је порез на плату.

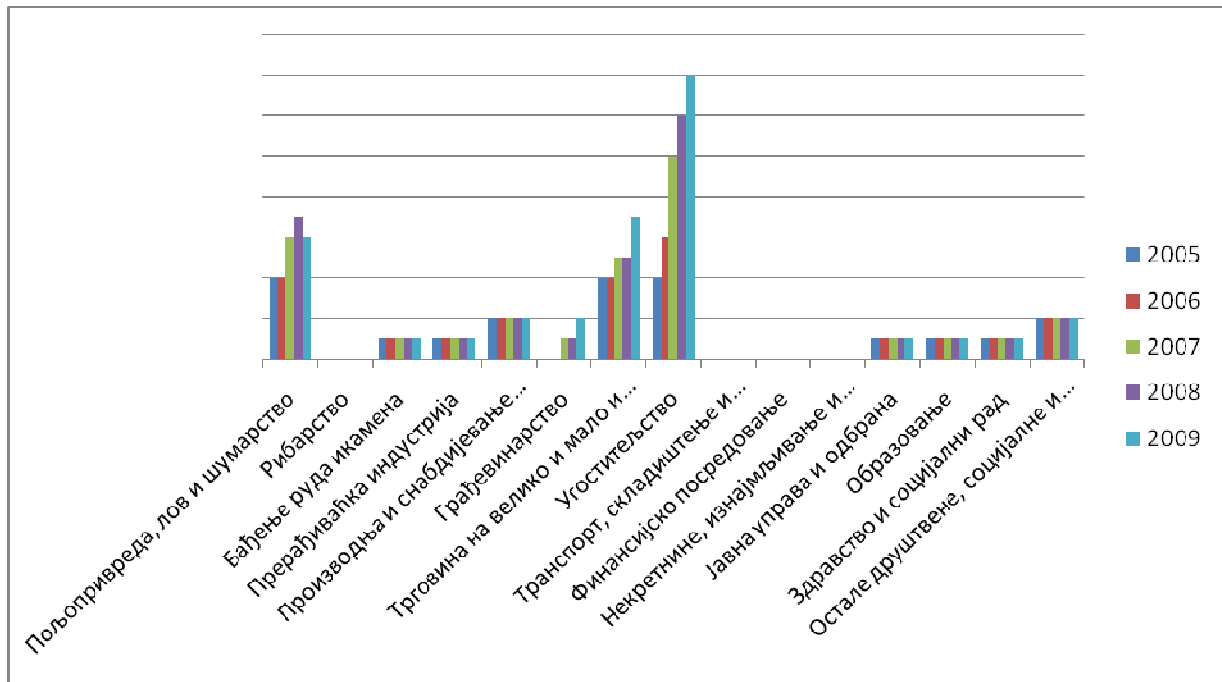
У Трнову егзистирају два предузећа која су у функцији и у којима се одвија производни процес и то: Д.о.о.»НАНЕ»-трговина и Д.о.о.»Мил-бори« - производња хљеба и пецива.

Значајно је поменути два предузећа која су приватизована, а у којима није покренута производња и то:

- А.Д. „Предионица и ткаоница“. Због немогућности покретања текстилне индустрије, менаџмент овог предузећа је у озбиљним преговорима за покретање фабрике воде у којој намјерава запослити за почетак око 50 радника.
- А.Д.“Орах“ Трново, Менаџмент овог предузећа у току наредне године намјерава покренути производњу.

Забилежена је тенденција раста броја регистрованих правних лица (са 16 у 2005 на 30 у 2009).

Када посматрамо структуру регистрованих правних лица у 2009. години, примјећујемо доминацију угоститељских предузећа (37%), трговине (18%) и предузећа из области пољопривреде, лова и шумарства (16%). Раст броја предузећа је углавном забилежен захваљујући расту броја предузећа из области угоститељства.

Графикон 1: Регистрована правна лица према класификацији дјелатности, 2005-2009

На основу података о предузетничким радњама евидентно је да су претежне дјелатности на подручју општине угоститељство и трговина и да оне обухватају 55 % привредних активности. Ради се о регистрованим самосталним угоститељским и трговинским радњама. На другом мјесту по привредним активностима је пољопривреда и она заузима 21% привредних активности. На остале области отпада 24%.

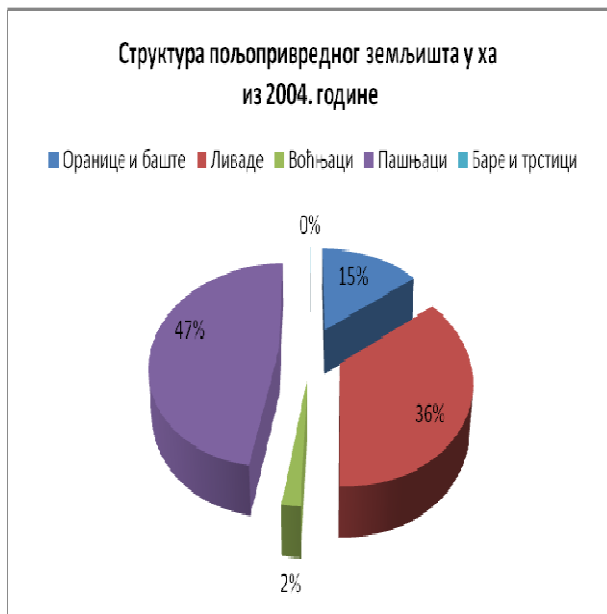
Подаци о укупно оствареним приходима показују мало али константно повећање укупних прихода привредних субјеката у периоду 2005 - 2008 године. Подаци у укупно оствареној добити предузећа у истом периоду показују стално остваривање позитивног финансијског резултата, односно пословање предузећа без значајних губитака. Одрас оваквог стања је вјероватно и чињеница да на подручју општине нема приватизованих предузећа која послују са великим губицима који се генеришу из године у годину.

Привреда општине Трново се налази у изузетно тешкој ситуацији. Приватизација државних предузећа која се одвијала почетком 2000-их година додатно је убрзала престанак рада предузећа и затварање и до тад постојећих радних мјеста. Најављено покретање производње у неким од приватизованих предузећа би могло довести до побољшања економске ситуације у општини. Данас Трново нема ниједног значајнијег привредног субјекта, односно нема ниједно средње и велико предузеће.

Однос предузећа и предузетничких радњи на 1000 становника (18) говори о економској неактивности подручја. Чињеница да на подручју општине послује врло мали број предузетничких радњи (26, што је чак мање од броја предузећа) такође указује на економску неактивност. Међутим, повећање броја предузећа и предузетничких радњи из области угоститељства иде у прилог стратешком фокусу општине који се односи на развој предузетништва и туризма као и стављању туристичких потенцијала општине у функцију развоја.

Пољопривредна производња

Ливаде и пашњаци доминирају у укупној структури пољопривредног земљишта на подручју општине Трново (укупно 83% пољопривредног земљишта). У погледу употребне вриједности пољопривредног земљишта доминирају пољопривредна земљишта лошег квалитета (7 и 8 категорија).

Земљишта која имају највећу употребну вриједност са становишта пољопривреде од 1-4 категорије нису заступљена на подручју општине Трново.

Пољопривредна производња на подручју општине Трново је сведена на индивидуална пољопривредна газдинства. Уситњеност индивидуалних

пољопривредних газдинстава представља ограничавајући фактор за озбиљнијим бављењем пољопривредном производњом. Већина пољопривредних производа се производи за личне потребе.

У општини Трново највише приносе имају следеће ратарске културе: кромпир, лук, грах, мрква, купус, грашак, краставац, боранија. Годишње се укупно засије око 60 хектара овим пољопривредним културама.

Графикон 2: Структура пољопривредног земљишта

Због ограничених пољопривредних површина, у којима доминирају ливаде и пашњаци, у општини Трново постоје потенцијали за развоја сточне производње (крава, оваца, кока носилца). Еколошки и други услови омогућавају да сеоско и друго становништво буде значајан произвођач здраве хране и снабјевач потрошачких центара разним пољопривредним производима као што су месо, млијeko и млијечни производи.

У Трнову је основано и удружење пољопривредних произвођача које треба да буде покретач развоја пољопривредне производње. У свом раду се ослања на природне ресурсе, развој сеоског туризма, чисте природне воде, развој сточарства, воћарства, љекобиља. Поред тога предност је и близина Сарајева и великог тржишта, сједиште владиних и невладиних организација, доступност стручног кадра (институти, факултети), све већи број становника који се бави пољопривредом.

И друге области као што су пчеларство (10-пчелара) и фарме пилића су у почетном стадијуму развоја, иако за њих нема конкретних планова развоја.

Због ограничених пољопривредних површина (у којима доминирају ливаде и пашњаци) и земљишта лошег квалитета, када је у питању пољопривреда, у општини Трново постоје потенцијали за развој сточне производње. Еколошки и други услови омогућавају да сеоско и друго становништво буде значајан произвођач здраве хране и снабјевач потрошачких центара разним пољопривредним производима као што су месо, млијeko и млијечни производи.

Развој пољопривреде би било добро ставити у функцију развоја туризма на подручју општине. Очувањем здраве животне средине стећи ће се услови за еколошку производњу

хране што такође представља битан сегмент подизања вриједности пољопривредних производа.

Туристички потенцијали и туристичка инфраструктура

Општина Трново има значајне потенцијале за развој како планинског тако и сеоског туризма.

Планине Јахорина и Трескавица, ријека Жељезница, разноврсна флора и фауна, умјерена клима представљају туристичке потенцијале које треба ставити у функцију развоја у општини Трново. Са 2088 метара висине, Трескавица је највиша сарајевска планина, и само за 300м нижа од највишег врха у БиХ. Дио Јахорине који припада општини Трново на изграђеном дијелу покривен је углавном са преко 200 викенд кућица и неколико угоститељских објеката.

Развоју сеоског туризма се даје посебна пажња у времену када је привреда ослабљена, обзиром да се ради о подручјима са веома повољним предусловима за развој сеоског туризма. Пројекат развоја сеоског туризма на локалитету Тошићи–Рајски до–Турови одобрен је и финансира га италијанска влада. Основни циљ овог пројекта је развој сеоског туризма у оквиру већ постојећих сеоских домаћинстава у комбинацији са једним амбијенталним комплексом који би се састојао од ресторана саграђеног од камена и дрвета у планинском стилу окруженог коначима брвнарама на локалитету Рајски до. Циљ пројекта јесте развој и промоција агро туризма тако што ће се сеоска домаћинства оспособити за пријем туриста.

Туровско-жељезничка зона као туристичка предиспозиција налази се у Урбанистичком плану града Источно Сарајево.

Општина Трново има значајне потенцијале за развој како планинског тако и сеоског туризма.

Планине Јахорина и Трескавица, ријека Жељезница, разноврсна флора и фауна, умјерена клима представљају туристичке потенцијале

Пројекат развоја сеоског туризма је започео са реализацијом на подручју општине и овакве иницијативе је потребно наставити и ставити их у функцију развоја општине.

Разлози за стављање туризма у фокус развоја општине су могућности креирања нових радних мјеста, повезивање руралног развоја и туризма и близина великих урбаних центара. Пројектни приступ реализацији циљева из области туризма се сам по себи намеће и биће потребно радити на изградњи капацитета за бављење развојем општине који ће моћи водити и усмјеравати процес развоја туризма.

3.1.4. Преглед стања и кретања у области друштвеног развоја

Образовање

У општини Трново поред матичне, која је уврштена у мрежу основних школа РС 1996. године, од јуна 2001. године постоји и петоразредна подручна школа у Кијеву.

У школској 2009/2010. години уписано је свега 105 ученика, укупно од првог до деветог разреда. У школској 2006/07. години уписан је 121 ученик, а у 2005/06 години 123 ученика из чега уочавамо константно и забрињавајуће опадање броја дјеце. То је највећи проблем са којим се сусреће не само школа, него и општина.

Графикон 3: Број ученика у основним школама у периоду 2005-2009.

Резултати у учењу и владању су врло добри, што потврђује и висок пласман ученика на такмичењима из појединих предмета. Ученици су поред редовне, допунске и додатне наставе били укључени у многе ваннаставне и ваншколске активности. Велику потешкоћу представља превоз 12 наставника, већином из И.Сарајева и њихова немогућност ангажовања за ваннаставне активности.

Осим наведених проблема Основна школа се сусреће и са проблемом гријања, што у сезони изискује велика материјална средства, која школа не може да издвоји и поред средстава која добија од надлежног Министарства. Систем је прилагођен тако да грије читав простор, јер није урађено техничко рјешење искључења појединих дијелова (учионица).

На територији општине Трново нема средње школе. Ученици са подручја општине похађају средњу школу у Источном Сарајеву и имају организован превоз ђачким аутобусом. Број средњошколске дјеце такође опада из године у годину (са 81 у 2005. години на 48 у 2009. години).

Број студената се не смањује и поред смањења броја ученика основне и средњошколске популације (35 у 2005. години и 48 у 2009. години). Већина студената студира у Источном Сарајеву и Фочи, а мањи број у сусједним земљама. Смјештај налазе у студентским домовима, а мањи број приватно, док они којима је факултет ближе путују. Општина већ осам посљедњих година додјељује стипендије студентима, а исте је у просјеку примало више од десет студената.

Број ученика у основним и средњим школама се драстично смањује из године у годину што је одраз негативног природног прираштаја али и одсељавања становништва. Трново нема средњу школу и ученици средњих школа путују у Источно Сарајево. Број студената на подручју општине је константан из године у годину.

Тренутно стипендије студената које додјељује општина су више социјалне категорије, а мање развојног карактера из разлога што општина не располаже са радним мјестима која би била адекватна стручној спреми стипендиста.

Дефинисани стратешки правци развоја општине ће свакако допринијети и креирању

Социјална заштита

Социјална заштита у општини Трново организована је у склопу реферата борачко-инвалидске социјалне и дјечије заштите у циљу вршења дјелатности и послова од посебног друштвеног интереса усмјерених на обезбјеђење социјалне сигурности грађана и отклањања последица стања социјалне потребе у свим областима живота и рада, као и пружања социјалних услуга грађанима у стању социјалне потребе.

С обзиром да на подручју општине Трново нема установа социјалне заштите, а општина Трново има изузетне погодности за боравак особа треће старосне доби, у наредном периоду било би потребно пажњу у овом сектору усмјерити на изградњу дом за стара лица у урбаном дијелу Трнова (Ракова нога) јер општина посједује земљиште и могућност прикључка на инфраструктуру.

Према подацима Фонда ПИО Републике Српске у 2009. години на подручју општине Трново било је 326 пензионера. Од укупног броја пензионера породичне пензије имају удио од 46%, док старосне пензије имају удио од 38% а инвалидске од 16%. Већина повратника има пребивалиште у Федерацији БиХ гдје остварују и право на пензију те је процијена да на подручју општине Трново има укупно око 600 пензионера.

Рањиве групе

Дјечија заштита у општини Трново организована је у оквиру реферата за борачко-инвалидску и социјалну заштиту. Референт води поступак, а податке у базу уноси канцеларија Јавног фонда за дјечију заштиту у Источном Сарајеву. У нашој општини се остварују законска права. Проширених права у оквиру дјечије заштите немамо те би било врло пожељно радити на њиховом увођењу имајући у виду да имамо негативну стопу наталитета и старачка домаћинства.

Као корисници социјалне заштите се јављају и други појединци односно породице којима је потребан неки вид помоћи и подршке. То су породице са проблемима у породичним односима, породице са члановима који имају проблеме на плану менталног здравља, породице у којима је дошло до неког вида насиља, породице са члановима који су овисници од алкохола. У задних неколико година на годишњем нивоу буде по десетак случајева.

Здравствена заштита

Носилац примарне заштите на подручју општине Трново је Дом здравља "Трново", који пружа услугу примарне заштите становништва. Лоциран је у урбаном дијелу насеља Трново. Ван дома здравља постоји једна амбуланта у насељу Кијево, али проблем представља чињеница да у амбуланту Кијево љекар долази само једном седмично. Фонд здравственог осигурања РС има своје пословницу у општини Трново.

31% становништва општине Трново покривено је здравственим осигурањем. Ријеч је о лицима која здравствено осигурање остварују код Фонда здравственог осигурања Републике Српске, с тим што становништво општине Трново бошњачке националности здравствено осигурање остварује код Фонда ФБиХ, а услуге задовољавају у Дому здравља у сусједној општини Трново – ФБиХ.

У свом раду Дом здравља Трново се суочава са бројним потешкоћама. Највећи проблем представља то што је у дому запослен један љекар опште праксе, те се грађанима не може обезбједити цјелодневна здравствена заштита. Услуге љекара специјалиста грађани остварују у

Клиничком центру Источно Сарајево, а и стоматолошке услуге у Дому здравља се могу добити само једном седмично.

Према подацима Дома здравља Трново најопасније болести на подручју општине, које неријетко за исход имају и смрт пацијента, су болести крвотока и тумори.

Култура

Центар за културу “Трново“, смјештен је у згради површине 275,52 м², и главни је носилац културних дешавања у нашој локалној заједници. У оквиру Центра формирана је и Народна библиотека “Трново“ као самостални субјект површине 83 м². Ове двије установе кроз међусобну сарадњу успјешно раде на развоју културе, на побољшању услова за реализацију културних садржаја, као и сарадњи са омладином и омладинским организацијама.

Најзначајније културне манифестације на овом подручју су: „Петровдански дани културе“, „Светосавска академија“ и „Додјела новогодишњих пакетића“.

Општина Трново располаже са скромном друштвеном инфраструктуром која је у складу са величином општине али и да је потребно уложити доста напора како би се подигао квалитет и доступност свих видова здравствених, социјалних и културних садржаја.

Стратешки фокус општине Трново који се односи на побољшање квалитета живота грађана је у вези са подизањем квалитета друштвене инфраструктуре општине и стварања бољих услова за живот грађана.

Тржиште рада

Број незапослених радника пријављених на Завод за запошљавање у општини Трново у 2009. години био 162 незапослена радника и мањи је за 9 % од броја незапослених у 2006.године.

Стопе незапослености у општини је веома висока. Међу општинама града Источно Сарајево, највиша стопа незапослености у 2009. години је забиљежена у општини Трново (42%). Општина Трново има већу стопу незапослености од стопе на просјека на нивоу Републике Српске (35,5% у 2009. години).

Када је у питању образовна структура пријављених незапослених радника у 2009. години, највећи број је квалификованих радника 35%, затим 33% радника посједује средњу стручну спрему, а 24% је неквалификованих радника. 4% незапослених посједује високу стручну спрему. 57% незапослених су жене. Од незапослених са средњом стручном спремом 73% су жене, а са високом стручном спремом је 29% жена. 27% незапослених особа је старосне доби од 50-60 година, а 16% старосне доби од 18-30 година.

Велики број становника са подручја општине Трново је запослен у граду Сарајеву, као и општинама на подручју града Источно Сарајево. Такође, веома је изражен и проблем сиве економије.

Подаци о незапослености жена (57% у 2009. години) не говоре довољно о активности жена, с обзиром на број жена у руралним подручјима општине које нису активне на тржишту рада.

Запошљавању младих људи је потребно посветити више пажње, како би се обезбједили

услови за њихову егзистенцију и спријечила даља миграција становништва са овог простора.

Стање јавне инфраструктуре и јавних услуга

Укупна дужина путне-цестовне мреже на подручју општине Трново је 124 км. Обзиром да се Трново налази на путном правцу Сарајево-Фоча, највећи проценат укупне дужине путне мреже чини магистрални пут М 18, а такође развијена је и мрежа локалних путева који повезују центар са насељеним мјестима, од којих је 50 % асфалтираних. Општина, сваке године кроз план капиталних инвестиција, а у складу са приходима буџета планира и асфалтира 1,5-2,0 км локалних путева.

Када су у питању финансијска улагања у путну инфраструктуру значајно је напоменути да је досадашња изградња и санација локалних путева финансирана дијелом из буџета општине, а дијелом од других суфинансијера (Влада РС, Фонд за развој и запошљавање РС, Министарство пољопривреде и др.).

Што се тиче одржавања путева евидентно је да би требало повећати финансијска улагања за редовно одржавање путева (крпљење ударних рупа, чишћење канала, уређење банкина), међутим буџет је по овом питању ограничен.

Стање техничке инфраструктуре

На територији општине Трново налази се ТС 35/10 Кв "Трново" и ТС 35/10 Кв "Богатићи" која је у оквиру ХЕ "Богатићи". Ове двије трафостанице су примарни извор напајања електричном енергијом општине Трново.

НН мрежа на подручју општине је надземна и као таква је преоптерећена, тако да квалитет испоруке електричном енергијом није на задовољавајућем нивоу, што указује да би у наредном периоду барем у ужем урбаном дијелу требало надземну НН мрежу замјенити подземном.

Јавна предузећа Телеком Српске и Пошта Трново нуде телефонске и поштанске услуге.

Сједиште Транзитног телекома Источно Сарајево је у насељу Соколац а у општини Трново је Радна јединица. У МЗ Кијево функционише ЦЈЛ систем бежичне телефоније.

Мрежа јавних мобилних веза се обавља преко базних станица постављених на истакнутим мјестима у рељефу, тако да је подручје општине покривено мобилном мрежом сва три оператера.

Стање комуналне инфраструктуре и услуга

Општина Трново има два градска водовода из којих се водом за пиће снабдјева 80% грађана наше општине и то из изворишта Љуштра које напаја водом насеља Трново, Тошићи и Широкари и изворишта Грабски млини које напаја водом за пиће мјесну заједницу Кијево.

Преосталих 20% грађана наше општине снабдјева се водом за пиће из локалних водовода из разлога немогућности прикључка на градски водовод због конфигурације терена. На локалним водоводима не врши се контрола воде за пиће.

Канализационом мрежом покривено је централно урбано подручје Трнова са свим приградским насељима (изузев насеље Врба).

Реципијент површинских вода од падавина су поток Лукавац, односно ријека Жељезница.

За пречишћавање отпадних вода Трнова 1987. године изграђено је постројење за пречишћавање отпадних вода које се налази на територији општине Трново ФБиХ и које је онедавно стављено у функцију.

МЗ Кијево нема изграђену канализациону мрежу, одводња отпадних вода ријешена је путем септичких јама од којих већи број није адекватно и прописно изграђен што представља честу појаву загађености средине и лоших услова живљења у том насељу.

Прикупљање, транспорт и депоновање чврстог комуналног и индустријског отпада врши КП "РАД" Источно Сарајево које својим услугама покрива и општину Трново. Депоновање отпада врши се на депонију Крупац која је привременог карактера а користе је и сусједне градске општине (Источна Илица и Источно Ново Сарајево), коју на неки начин уређује и санира (колико је то могуће) надлежно КП "РАД". Депонија Крупац одређена је одлуком скупштине Града Источно Сарајево за потребе три градске општине (Источно Ново Сарајево, Источна Илица и Трново) које за кориштење исте не плаћају никакву накнаду.

Осим ове, присутно је и више мањих депонија на којима се нелегално одлаже чврсти отпад различитог поријекла, које се интервенцијом и дјеловањем Комуналне полиције покушава елиминисати.

Градски превоз ђака и грађана одвија се посредством превозничког предузећа "Грас" Источно Сарајево. Овај превоз није на задовољавајућем нивоу због дотрајалости возног парка, честих кварова аутобуса и малог броја аутобуских линија.

Градски превоз је употпуњен функционисањем аутобуске линије Кантона Сарајево који саобраћа на релацији Илица-Трново-Турови четири пута дневно.

Покривеност насеља јавном расвјетом је веома солидна, управо из тих разлога сваке године расту трошкови јавне расвјете што постаје превелико издвајање за општински буџет, јер цјелокупни износ трошкова јавне расвјете финансира општина из свог буџета.

Испорука електричне енергије није на задовољавајућем нивоу, што указује да би у наредном периоду барем у ужем урбаном дијелу требало надземну НН мрежу замјенити подземном.

Главни водовод кроз насеље Трново изграђен је прије више од 30 година од материјала који не задовољавају садашње стандарде, те га треба реконструисати, што ће довести и до смањења губитка воде у мрежи, који у задњих пар година премашују 50%.

Као генерални закључак за оцјену садашњег стања снабдијевања насеља водом Трново се може рећи да постојећа изворишта и доводни цјевоводи имају задовољавајуће капацитете.

Канализационом мрежом покривено је централно урбано подручје Трнова са свим приградским насељима (изузев насеље Врба).

Потребно је изградити постројење за пречишћавање отпадних вода што изискује велика финансијска средства.

Побољшање стања комуналне и техничке инфраструктуре је уско везано са побољшањем квалитета живота грађана за шта је општина Трново одлучила да буде један од стратешких фокуса у наредном стратешком периоду развоја.

3.1.4. Преглед стања животне средине

На подручју општине Трново тренутно не постоји мониторинг квалитета ваздуха, тако да се о садашњем квалитету ваздуха може говорити само на основу процјена и индиректних података.

Површински извори загађења укупне животне средине и ваздуха могу се подјелити на неколико категорија: производно – пословне зоне, већи привредни погони, депоније отпада, каменоломи и зоне специјалне намјене. На подручју општине Трново као површински загађивачи појављује се депонија отпада Крупачке стијене, каменолом Бијеле воде у Кијеву и зона специјалне намјене Палошевина, Забојска .

Линијским изворима негативног утицаја на укупну животну средину и ваздух (линијски загађивачи) могу се првенствено сматрати магистралне, регионалне и локалне саобраћајнице. На основу података Јавног предузећа "Путеви Републике Српске" Бања Лука, објављених у Публикацији "Бројање возила на мрежи путева у Републици Српској - 2003 година,, на дионици магистралног пута М-18 који пролази цјелокупном територијом општине Трново просјечни годишњи дневни саобраћај на дионици пута Кула – Крупац био је 5285 возила на дан, Крупац – граница РС(Богатићи) 2239 возила на дан, дионица Граница РС –Трново 1626 возила на дан. Као трећи извор загађења ваздуха могу се дефинисати појединачни производни погони и погони за производњу енергије/котловнице/, међутим цијенећи да немамо већих котловница и топлана утицај овог фактора на ваздух је минималан.

Општина Трново располаже значајним воденим богатствима. Поред ријеке Жељезнице ту су и рјечице Љуштра, Широкарка и велики број потока, извора и изворишта.

Водни ресурси на подручју општине Трново користе се за различите сврхе: водоснабдијевање (у највећој мјери); производњу електричне енергије; рибогојство; експлоатацију шљунка, пијеска и камена са обала и корита водотока и рекреацију (првенствено спортски риболов). Наводњавање већих површина пољопривредног земљишта није присутно.

У погледу уређења вода, у дијелу водотока извршена је дјелимична регулација водотока Лукавац у дијелу који пролази кроз урбани дио општине Трново.

Вјештачке акумулације, које би се могле користити за контролу протицаја водотока, а тиме и контролу поплава, не постоје на територији општине.

Присутна је деградација водотока која се испољава присуством комуналног отпада како на обалама тако и у самим водотоковима. Отпадне воде се испуштају у водоток Жељезнице без претходног третмана. Загађења вода узрокује и одлагање комуналног чврстог отпада на обалама и у самим водотокима, као и притицање процједних вода из привремене општинске депоније.

С обзиром на географску локацију и рељефне карактеристике простора, земљиште се користи за потребе пољопривреде (ратарство и воћарство) и сточарства. Највећи дио земљишта на подручју општине Трново према расположивим подацима налази се под шумама.

Девастација тла се претежно одвија усљед утицаја антропогених фактора путем неадекватног кориштења заштитних средстава /хербицида и пестицида/ у пољопривреди, непланске сјече шума што доводи до нарушавања стабилности тла и појаве ерозије земљишта, неадекватног одлагања чврстог отпада као и специфичног загађења насталог усљед ратних дејстава у претходним ратним дешавањима на овом подручју. Специфично загађење тла огледа се у контаминацији тла минско експлозивним средствима (заостала минска поља и сумњиве минске површине). Постоје индикације да је локација Палошевина на подручју општине Трново бомбардована муницијом са осиромашеним уранијумом (радијација).

Претварање пољопривредног земљишта у грађевинско земљиште може се сматрати трајним губитком земљишта за пољопривреду. Експлоатација минералних сировина условљава привремени губитак пољопривредног земљишта који се може надокнадити рекултивацијом.

Извори загађења земљишта на подручју општине су прије свега саобраћај, отпадне воде, отпад (комунални и индустријски) и у знатно мањој мјери емисије из индустријских погона (аероседименти) и заштитна средства у пољопривреди.

Шумски фонд регије Трново обилује шумама букве, јеле, смрче и у мањој мјери храста.

Током рата шуме су у појединим дијеловима општине биле изложене нелегалној („дивљој“) сјечи. Обим овако настале штете у шумама је тешко прецизно оцјенити. Поред нелегалне сјече, шуме на подручју општине угрожавају штеточина губар и шумски пожари. Велика пажња се поклања и узгоју шуме. План шумско узгојних радова за шумско привредно подручје за наредни период проистекао је из стања шума и шумског земљишта, циљева газдовања, планираног обима сјече и важећих законских прописа.

Прикупљање, транспорт и депоновање чврстог комуналног и индустријског отпада се врши од стране КП"РАД" а.д. Источно Сарајево.

На подручју општине не постоји уређена санитарна депонија, већ се користи депонија Крупачке стијене у Кијеву за привремено одлагање отпада (привремена депонија).

Садашња депонија представља неуређену депонију на којој првенствено није ријешено одвођење и пречишћавање проциједних вода које загађују земљиште и површинске и подземне воде, а честа су и самозапаљења ове депоније (аерозагађење).

Осим ове депоније привременог карактера на подручју општине присутан је већи број мањих дивљих депонија на којима се нелегално одлаже чврсти отпад различитог поријекла.

У области заштите животне средине, општина Трново усвојила је Локални еколошки акциони план /ЛЕАП/ чије ће спровођење допринијети квалитетнијем управљању животном средином.

На подручју општине Трново нема великих загађивача животне средине. У садашњем тренутку на подручју општине нема ни предузећа са великим утицајем на животну средину као што су метало-праваљачка индустрија, појединачни погони хемијске индустрије, веће клаонице, прехрамбена индустрија. Може се рећи да на подручју општине Трново егзистирају фирме које имају највише средњи утицај на животну средину општинског нивоа.

На подручју општине Трново тренутно не постоји мониторинг квалитета ваздуха. Међутим, на основу индиректних процјена, у односу на период прије 1992. године, на подручју општине претпоставља се да је повећан ниво загађења животне средине од стране домаћинстава и саобраћаја (депоније, фреквенција саобраћаја,...), а смањен ниво загађења од индустрије (могући загађивачи каменолом и зона специјалне намјене).

Опште карактеристике водотока су неуређене обале, обрасле шибљем а на појединим мјестима се испољава ерозионо дејство тока што доводи до нарушавања обале водотокова. Највећи извор загађења вода на подручју општине представљају отпадне воде (комуналне отпадне воде). Одвођење отпадних вода, врши се путем канализационе мреже, помоћу неадекватно изграђених септичких јама или директно у водотоке.

Током рата шуме су у појединим дијеловима општине биле изложене нелегалној („дивљој“) сјечи. Обим овако настале штете у шумама је тешко прецизно оцјенити. Поред нелегалне сјече, шуме на подручју општине угрожавају штеточина губар и шумски пожари.

На подручју општине не постоји уређена санитарна депонија, већ се користи депонија

Крупачке стијене у Кијеву за привремено одлагање отпада (привремена депонија).

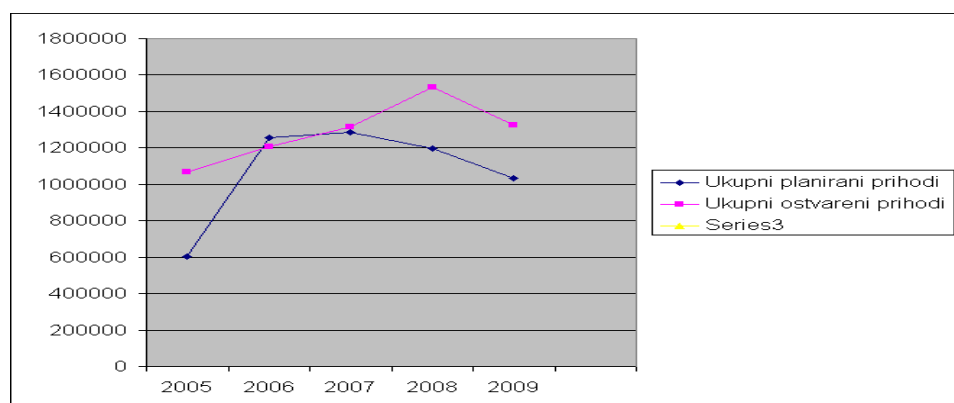
Богатство шумама и водотоцима и опасност од загађења животне средине и неконтролисане експлоатације природних ресурса (земљиште, шуме и воде) били су неки од разлога зашто се општина Трново одлучила да стратешки фокус буде „Сачувати здраву животну средину рационалним кориштењем шума и хидропотенцијала“.

Буџет општине Трново

Буџет општине Трново се удвостручио у 2005. години у односу на предходну годину, тачније повећање је износило 107%

До значајног повећања буџета дошло је искључиво због повећаних прихода по основу капиталних прилива као грантова од виших нивоа власти. Капитални приходи су остварени по основу продаје односно додјеле земље, а резултат су повећане тражње за градњом, искључиво викенд објеката на Јахорини.

Од 2006. године биљежи стални раст да би у 2008. години значајно порастао за 16% у односу на 2007. годину и достигао највећи износ за посматрани период од 1.534.270.00КМ. У 2009. години буџет опада и мањи је за 14% у односу на предходну годину.

Графикон 4: Кретање буџета Општине Трново у период 2005-2009. године.

У структури прихода дошло је до повећања како пореских тако и непореских прихода.

Капитални приходи били су високи у 2006. години и 2008. години, што указује на интензивну градњу. Непорески приходи су значајни у укупним приходима, имају тренд раста и јављају се као резултат интензивне градње, углавном викенд објеката на Јахорини. Грантови од виших нивоа власти су забиљежили највећи раст у 2009. години. Порески приходи заузимају око 25% буџета, и коефицијент који је одређен за расподелу по основу прихода од ПДВа за општину Трново је миноран.

Буџет општине Трново је као и остали буџети општина у РС у 2009. години забиљежио смањење од 14% у односу на претходну годину. Буџет општине у великој мјери зависи од капиталних прихода односно прихода остварених на основу продаје односно додјеле земљишта на Јахорини.

3.2. Стратешко фокусирање

3.2.1. SWOT анализа општине Трново

SWOT матрица је концепт који треба да омогући систематску анализу пријетњи и прилика као и њихово усаглашавање са јаким и slabим странама општине. SWOT анализа обезбјеђује информације корисне за усклађивање општинских капацитета и способности са окружењем у којем општина дјелује. SWOT анализа представља мост између садашњег стања, које је утврђено анализом, и жељеног будућег стања које је дефинисано стратегијом развоја општине.

Снаге које општини Трново пружају конкурентске предности, чинећи ово подручје атрактивним мјестом за живот и пословање, с једне стране, и **слабости** које представљају препреке или ограничења за развој општине Трново, с друге стране, приказане су на сљедећи начин:

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Здрава животна средина ❖ Јахорина као олимпијски центар ❖ Трескавица као потенцијална туристичка дестинација ❖ Развијена комунална инфраструктура ❖ Хидропотенцијал ❖ Шумски ресурси ❖ Потенцијал за развој туризма (сеоски, ловни, риболовни, културни и излетнички) ❖ Површине погодне за пољопривредну производњу здраве хране 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Мали број становника, неповољна старосна структура, низак природни прираштај ❖ Велике површине под минама, укључујући и потенцијалне туристичке локације ❖ Непрепознатљивост Јахорине и Трескавице као ресурса Трнова ❖ Ограничене и уситњене пољопривредне површине ❖ Мали број предузетничких активности и несналажење на новим тржиштима ❖ Приватизована предузећа која нису у функцији и онемогућавају оптимално кориштење инфраструктуре

Прилике које омогућавају или олакшавају реализацију и развој конкурентских предности општине Трново, и **пријетње**, које доводе до губитка или опадања конкурентности или привредног и друштвеног развоја уопште, представљене су на сљедећи начин:

ПРИЛИКЕ	ПРИЈЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Предприступни фондови-прекогранична сарадња ❖ Близина Сарајева као великог центра ❖ Планина Јахорина –као регионални центар туризма ❖ Повољан геостратегијски положај, налази се на 30-км пута Сарајево Херцег- Нови ❖ Доступни фондови РС и БиХ (развојни програм РСи фондови за повратак на нивоу БиХ) ❖ Доступност кредитних средстава под повољнијим условима код ИРБ РС 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Посљедице свјетске економске кризе ❖ Ентитетска подијељеност општине ❖ Неконтролисана сјеча шума ❖ Недостатак значајних подстицаја за развој пољопривреде ❖ Неповољне кредитне линије код комерцијалних банака за реализацију развојних програма ❖ Негативна законска регулатива (Приватизација државних предузећа) ❖ Неповољне кредитне линије за покретање

❖ Трново као планинска општина у пројекту италијанске покрајине Пијемонте	бизниса
---	---------

Може се закључити да се снаге општине темеље у првом реду на природним богатствима, али да те снаге нису у довољној мјери искориштене због негативних демографских трендова, последица рата и лошег стања привредних капацитета и предузетништва. Ипак положај општине пружа прилике да се природни ресурси искористе на најбољи начин, док доступност средстава такође идентификовна у приликама, ако буде добро искориштена, даје могућност да се превазиђу слабости, а утицај пријетњи сведе на најмању могућу мјеру.

3.2.1. Стратешки фокуси општине Трново

Стратешким фокусирањем одређена су кључна тежишта стратегије развоја општине Трново, издвајањем перспективних конкурентских предности, с једне стране, и најкритичнијих проблема, с друге стране.

Социо-економска и SWOT анализа општине Трново су поставиле основ за дефинисање сљедећих стратешких фокуса развоја општине:

1. Стављање у функцију градског грађевинског земљишта и развој предузетништва и туризма

Локација и природни ресурси општине пружају могућности за развој туризма и за покретање предузетничких активности. При томе је изузетно важно да се ресурси плански користе, како би се обезбиједио равномјеран развој на подручју општине и како не би дошло до нарушавања природног окружења.

2. Ставити туристичке потенцијале у функцију развоја кориштењем предприступних фондова и близине Трнова великим урбаним центрима

Кориштење расположивих средстава треба да створи предуслове за адекватно искориштавање туристичких потенцијала. Средства се у зависности од намјене и дефинисаних приоритета могу усмјерити на побољшање инфраструктуре и на промотивне активности и позиционирање општине као атрактивне туристичке дестинације.

3. Сачувати здраву животну средину рационалним кориштењем шума и хидропотенцијала

Велики изазов је кориштење шумских и водних потенцијала у правој мјери, јер потребе стварају притисак да се ови ресурси искористе у мјери већој од оптималне. Ипак је потребно ове ресурсе правилно користити како би се обезбиједила основа за дугорочан развој.

4. Побољшање квалитета живота грађана

Стварање предуслова за виши квалитет живота грађана је важно из угла задржавања људских ресурса на подручју општине као предуслова развојних процеса, а постоји одређени утицај и на привлачење инвестиција.

3.3. Визија и стратешки циљеви развоја

3.3.1. Стратешки циљеви општине Трново

Стратешки циљ 1: Локална економија са квалитетном инфраструктуром која одрживо користи природне ресурсе и дугорочно осигурава рурални развој и развој туризма

Трново се треба ослонити на веома повољан географски положај којег чине близина Сарајева, великог тржишта и сједишта многих привредних, културних, медијских и осталих субјеката који дјелују у разним областима и нивоима. Поред тога, јединствен планински амбијент Трнова, који креирају наше најзначајније планине, отвара потенцијале развоја у многим областима. Потребно је стратешки валоризовати овај карактеристичан амбијент, ставити га у функцију развоја, те га промовисати потенцијалним инвеститорима и посјетиоцима. **Изградњом адекватне инфраструктуре за рад, боравак, спорт и рекреацију на отвореном значајно повећавамо шансе за одрживо кориштење укупних кључних ресурса. Такође, наше укупно културно наслеђе може значајно да допринесе развоју позитивног имица општине. У том смислу, морамо развити властите капацитете за оптимално кориштење предприступних и приступних фондова Европске уније и осталих програма међународне развојне помоћи. На овај начин, као и промовисањем могућности за инвестиције, значајно можемо убрзати развој који је тренутно успорен недовољним буџетским средствима.**

Стратешки циљ 1. биће реализован правовременим остваривањем сљедећих оперативних циљева:

1. Развијена препознатљива туристичка понуда са конкурентним производима до 2015. године; развијена најмање три туристичка брэнда и успостављене најмање двије туристичке дестинације.
2. Изграђени неопходни услови за развој пословне зоне у којој ће до 2015. године функционисати најмање 5 пословних субјеката и бити осигурано 80 нових радних мјеста.
3. Број домаћинстава која осигуравају додатне приходе из пољопривреде малог и средњег обима повећан за 40% до 2015. године са годишњим растом од 10% .

Стратешки циљ 2: Побољшање квалитета живота грађана с посебним фокусом на адекватну социјалну подршку осјетљивим групама и активно учешће младих Трнова у развоју заједнице.

Неповољна старосна структура, те незадовољена потреба значајног броја становника за социјалном бригом и помоћи, нужно намеће питање друштвене солидарности у фокус развојног плана. **Поред проблема врло ниских или никаквих властитих прихода економски угроженог дијела популације, проблеми популације старих и немоћних, као и популације РВИ и породица погинулих бораца, захтијевају успостављање адекватних институционалних структура на локалном нивоу као и развој одрживих мјера за њихово рјешавање.**

Поред тога, мали број становника, као и континуирана миграција младих са подручја општине, доводи у питање дугорочну одрживост заједнице. У том смислу, **потребно је изградити механизме учешћа младих у укупном развоју општине, као и моделе њиховог повратка и насељавање.** Заједничко планирање развојних пројеката, континуирана едукација и усавршавање, адекватно информисање и подршка за развој предузетништва и изградњу породице, неки су од могућих начина да се постигне овај циљ.

Стратешки циљ 2. биће реализован правовременим остваривањем сљедећих оперативних циљева:

1. До краја 2015. године изграђени модели подршке популацији младих за активно учешће у локалном развоју.
2. До 2015. године осигурано пружање услуга социјално угроженим категоријама становништва прилагођено потребама.
3. Побољшана инфраструктура у области спорта, културе, образовања и здравства до 2015. године.

Стратешки циљ 3: Рационално кориштење природних ресурса и заштита животне средине

Кориштење природних ресурса у складу са принципима одрживог развоја су изузетно значајни за општину Трново. Због тога је неопходно предузети низ активности у циљу заштите природних ресурса, кроз побољшање инфраструктуре и активности усмјерене на ревитализацију одређених подручја.

Стратешки циљ 3. биће реализован правовременим остваривањем сљедећих оперативних циљева:

1. Евидентирана и заштићена изворишта воде за пиће и побољшање водоснабдијевања до 2012. године.
2. Регулисано 75 % отпадних и оборинских вода до 2015. године.
3. Уређење и заштита обала и корита водотокова до 2013. године.
4. Увођење система селективног прикупљања и збрињавања отпада и уклањање 70 % дивљих депонија до 2012. године.
5. Пошумљавање 10% огољених шумских површина до 2012. године.
6. Побољшана комунална инфраструктура и унапријеђено управљање простором до 2015. године.

4. Секторски развојни планови

4.1. План локалног економског развоја

4.1.1. Фокусирање

SWOT анализа економског развоја општине Трново

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Здрава животна средина ❖ Јахорина као олимпијски центар ❖ Развијена комунална инфраструктура ❖ Хидропотенцијал ❖ Значајни Шумски ресурси ❖ Лов и богати ловни простори ❖ Површине погодне за пољопривредну и производњу здраве хране 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Мали број становништва,неповољна старосна структура, низак природни прираштај. ❖ Велике површине под минама ❖ Ограничене и уситњене пољопривредне површине ❖ Мали број предузетничких активности и несналажење на новим тржиштима ❖ Приватизована предузећа која нису у функцији ❖ Неповољне кредитне линије за покретање бизниса
ПРИЛИКЕ	ПРИЈЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Предприступни фондови-прекогранична сарадња ❖ Близина Сарајева као великог центра ❖ Планина Јахорина –као регионални центар туризма ❖ Повољан геостратегијски положај,налази се на 300м-км пута Сарајево Херцег-Нови. ❖ Доступни фондови РС и БиХ (развојни програм РС и фондови за повратак на нивоу БиХ.) ❖ Доступност финансијских средстава код ИРБ РС за задуживање. ❖ Трново као планинска општина у пројекту италијанске покрајине Пијемонте 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Посљедице свјетске економске кризе ❖ Ентитетска подијељеност општине ❖ Неконтролисана сјеча шума ❖ Нема значајних подстицаја за развој пољопривреде ❖ Неповољне кредитне линије за реализацију развојних програма ❖ Негативна законска регулатива (Приватизација државних предузећа)

4.1.2. Развојни циљеви економског развоја

Дефинисани су сљедећи циљеви економског развоја општине:

1. **Развијена препознатљива туристичка понуда са конкурентним производима до 2015. године; развијена најмање три туристичка брэнда и успостављене најмање двије туристичке дестинације.**
2. **Изграђени неопходни услови за развој пословне зоне у којој ће до 2015. године функционисати најмање 5 пословних субјеката и бити осигурано 80 нових радних мјеста.**
3. **Број домаћинстава која осигуравају додатне приходе из пољопривреде малог и средњег обима повећан за 40% до 2015. године са годишњим растом од 10%.**

Циљеви економског развоја су у вези са стратешким циљевима, али њихова реализација је у уској корелацији и са наведеним циљевима из области друштвеног развоја и заштите животне средине:

1. До краја 2011. године изграђени модели подршке популацији младих за активно учешће у локалном развоју
2. Евидентирана и заштићена изворишта воде за пиће и побољшање водоснабдијевања до 2012. године
3. Регулисано 75 % отпадних и оборинских вода до 2015. године

Интеграција са стратешким документима виших нивоа

Секторски циљеви економског развоја имају своје упориште у документима виших нивоа, што је посебно значајно због тога што треба обезбиједити додатно финансирање за развојне пројекте у приоритетним привредним секторима.

Циљ економског развоја бр. 1 предвиђа развој инфраструктуре на отвореном која ће пружити могућност бављења спортским и рекреативним активностима локалног становништва те на тај начин допринијети њиховом укупном здрављу и унаприједити квалитет провођења слободног времена, али и укупном имиџу општине с обзиром да је инфраструктура намјењена и туристима. Наведени циљ је у складу са Трећим стратешким циљем **Стратегије развоја Источног Сарајева** у погледу спорта: Складан друштвени развој и привлачна средина, који подразумева да градске општине „наставе са стварањем услова за масовно бављење дјецe, омладине и одраслих спортом и рекреацијом. Како се уједно ради и о јавној туристичкој инфраструктури, овај циљ је у блиској вези са циљем економског развоја бр. 1. који се односи на развој туристичких производа. Поред тога, планирана инфраструктура у потпуности подржава један од кључних циљева развоја туристичког производа Источног Сарајева садржаног у развојној стратегији града: Развој најатрактивнијег планинског туристичког производа за љетње мјесеце у Југоисточној Европи.

Стратегија Града Источно Сарајево препознаје Општину Трново као кључног актера за **туристички развој Јахорине**: „Осим власништва над дијелом простора, општина има активну улогу у уређењу простора и документације. Како се на територији ове општине налази велики дио смјештајних капацитета, општина може активном политиком и инвестиционим олакшицама допринијети бржем развоју.“ У том смислу, стратегија предвиђа формирање **Партнерског форума за туристички развој Јахорине** у којим би били укључени представници општине. „Партнерски форум би разматрао и препоручивао развојне приоритете Јахорине и мјере за отклањање интерних и екстерних баријера за инвестирање у реализацији тих приоритета.“

Овај секторски план економског развоја Трнова је усклађен са релевантним стратешким плановима развоја Републике Српске у првом реду са Стратегијом развоја туризма Републике

Српске 2010-2020 у оквиру Министарства трговине и туризма РС—а. Обзиром да је стратешки фокус Трнова у сегменту економског развоја и на туризму осврнут ћемо се неке елементе из наведене Стратегије развоја туризма српске, цитирамо:

Стратегија развоја туризма Републике Српске 2010–2020. године треба да унаприједи конкурентност туризма Републике Српске. Тиме ће се обезбиједити **раст обима туристичког промета**, веће учешће туризма у БДП, већи девизни прилив, **раст запослености**, општи напредак у социоекономском развоју (побољшање квалитета живота). Стратегија треба да допринесе дугорочној заштити природног и културног наслеђа, те заштити туристичких потрошача.

Кључна питања стратегије

- **Којим правцем развијати туризам Српске?**

Да бисмо одговорили на постављено питање, утврдили смо стање у туризму РС, услове у којима се развија, идентификовали проблеме, утврдили приоритете, поставили стратегију, утврдили главне стратешке циљеве, оперативне циљеве и програме.

- **Како подстаћи развој туризма?**

А/ Позитивна искуства развијених туристичких земаља наглашавају значај институционалног оквира. У први план ставља се позиција регије (кластера) и локалног оквира. У ствари, интегралан регионални развој, а у оквиру њега рурални, чини основ одрживом туризму.

Б/ Туристички производи различитог вриједносног система, њихова аутентичност и сл. могу бити основ конкурентности на туристичком тржишту.

В/ Укључивање интересних партнера један је од принципа без чије примјене није реално очекивати висок домет ове Стратегије.

Г/ Стварање слике о туризму као профитабилној привредној грани мотививише становништво да се активније укључи у ову привредну област.

Д/ Унапређењем квалитета и структуре кадрова у туризму, већим нивоом опште културе и сл. стварају се кључне претпоставке унапређења туризма. (крај цитата)

Стратегија развоја туризма Српске у свом акционом плану дјеловања (поглавље 25.4) између осталог доноси и мјере за развој сеоског туризма у чему се Стратегија Трнова подудара, цитирамо:

<p>5. Развој сеоског туризма</p>	<p>Програм: Реконструкција, проширење постојећих и изградња нових капацитета у сеоском туризму</p> <p>Мјере: субвенционирање пројеката у сеоском туризму</p>	<p>2010. и даље</p>	<p>Носилац активности: Министарство трговине и туризма и Министарство пољопривреде</p> <p>Сарадња:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Локалне заједнице - Сеоска газдинства
---	---	---------------------	---

Као закључна ријеч о усклађивању стратегије Трнова и Стратегије Српске је и у методолошким принципима израде (интегрални приступ развоју) и такође кључном принципу самоодрживости, цитирамо:

Начело одрживог развоја и одрживи туризам

Одрживи развој. Савремени приступ планирању и стратегијама развоја почива на интегралном планирању, а обухвата три димензије развоја: **просторно-еколошку, економску и друштвену.** Одрживи

развој подразумијева елиминацију конфликта развоја и успоставу одговарајућег система управљања. У вези с тим, одговарајућа дефиниција модела имплементације представља изузетно важан дио стратегије, крај цитата.

Сви остали елементи усклађености се могу наћи и препознати ако у цијелости изчитавамо један и други документ те их успоредимо, а све у циљу да на што ефикаснијиначин дође до имплементације развојних пројеката и развојних мјера у области туризма Трнова.

4.1.3. Програми, пројекти и мјере

За реализацију економског плана развоја дефинисано је 19 пројеката, који су груписани у 3 програма: 1. Развој туризма; 2. Развој предузетништва; и 3. Развој пољопривреде. Детаљније информације у погледу динамике имплементације наведених пројеката дате су у доњој табели:

ПЛАН ЛОКАЛНОГ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА

План имплементације 2010-2015.

Пројекти / мјере	Програм	Веза са стратешким и економским циљевима	Оријентациони период реализације/ динамика имплементације					Носилац имплементације	Циљне групе (корисници)	
			2011.	2012.	2013.	2014.	2015.			
1	П 1.1. Стављање у функцију туристичке организације општине Трново	Програм 1. (Развој туризма)	Стр. циљ 1 и сект. циљ 1						Општина Трново	Грађани и туристи
2	П 1.2. Стратегија развоја туризма	Програм 1.	Стр. циљ 1 и сект. циљ 1						Општина Трново	
3	П 1.3. Успостављање туристичких локалитета Казани	Програм 1.	Стр. циљ 1 и сект. циљ 1							
4	П 1.4. Израда студије за развој сеоског туризма	Програм 1.	Стр. циљ 1 и сект. циљ 1						Општина Трново	Грађани и туристи
5	П 1.5. Реконструкција сеоских домаћинстава-развој сеоског туризма	Програм 1.	Стр. циљ 1 и сект. циљ 1						Општина Трново	Одабрана домаћинства
6	П 1.6. Изградња ресторана, бунгалова и осталих садржаја за развој сеоског туризма	Програм 1.	Стр. циљ 1 и сект. циљ 1							
7	П1.7. Подстицај за узгој разноврсне ловне дивљачи	Програм 1.	Стр. циљ 1 и сект. циљ 1							
8	П1.8. Изградња Wellness центра на Јахорини - јавно-приватно партнерство	Програм 1.	Стр. циљ 1 и сект. циљ 1							
9	П 1.9. Стављање	Програм 1.	Стр. циљ 1 и							

ПЛАН ЛОКАЛНОГ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА

План имплементације 2010-2015.

Пројекти / мјере	Програм	Веза са стратешким и економским циљевима	Оријентациони период реализације/ динамика имплементације					Носилац имплементације	Циљне групе (корисници)
			2011.	2012.	2013.	2014.	2015.		
комплекса хотела Трескавица у функцију – јавно-приватно партнерство		сект. циљ 1							
10 П 1.10. Успостављање канцеларије за развој и промоцију сервиса за инвеститоре	Програм 2. Развој предузетништва	Стр. циљ 2 и сект. Циљ 1.							
11 П 1.11. Пословна зона Трново 1	Програм 2.	Стр. циљ 2 и сект. циљ 1.						Општина Трново	Предузетници, грађани
12 П 1.12. Израда студије о искориштавању хидро-потенцијала на подручју општине	Програм 2.	Стр. циљ 2 и сект. циљ 1.						Општина Трново	Грађани
13 П 1.13. Изградња мини централа на ријеци Жељезници	Програм 2	Стр. циљ 2 и сект. циљ 1.							
14 П 1.14. Развијање предузетничке сарадње са регијом Пијемонте	Програм 2.	Стр. циљ 2 и сект. циљ 1.							
15 П 1.15. Развијање предузетничког духа и едукација предузетника	Програм 2.	Стр. циљ 2 и сект. циљ 1.							
16 П 1.16. Унапређење сарадње са регионалном савјетодавном	Програм 3. Развој пољопривреде	Стр. циљ 1 и сект. циљ 4.							

ПЛАН ЛОКАЛНОГ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА									
План имплементације 2010-2015.									
Пројекти / мјере	Програм	Веза са стратешким и економским циљевима	Оријентациони период реализације/ динамика имплементације					Носилац имплементације	Циљне групе (корисници)
			2011.	2012.	2013.	2014.	2015.		
	пољопривредном службом								
17	П 1.17. Израда студије руралног развоја и пољопривредне производње Трнова РС	Програм 3.	Стр. циљ 1 и сект. циљ 4.						Општина Трново Пољопривредни произвођачи
18	П 1.18. Изградња капацитета за прераду шумских плодова	Програм 3.	Стр. циљ 1 и сект. циљ 4.						
19	П 1.19. Подстицање развоја органске производње и производње рибе	Програм 3.	Стр. циљ 1 и сект. циљ 4.						Општина Трново Произвођачи
20	П 1.20. Подстицаји за покретање мини фарми	Програм 3.	Стр. циљ 1 и сект. циљ 4.						Општина Трново Пољопривредни произвођачи
21	Активирање канцеларије за развој	Програм 3.	Стр. циљ 1 и сект. циљ 4.						Општина Трново Општина Трново

Могућности за сарадњу са сусједним општинама леже у развоју инфраструктуре за рекреативне и туристичке садржаје и инфраструктуру.

4.1.4. Процјена очекиваних исхода са индикаторима

Циљеви економског развоја	Индикатор на нивоу секторског циља	Индикатори на програмско/пројектном нивоу
<p>1. Развијена препознатљива туристичка понуда са конкурентним производима до 2015. године; развијена најмање три туристичка брэнда и успостављене најмање двије туристичке дестинације.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Најмање 50 нових радних мјеста у туризму до 2015. године. ❖ Остварен раст прихода од туризма од 15% до 2015. године ❖ Број туриста повећан за најмање 30% до 2015. године. ❖ Најмање 10 нових дјелатности у области туризма. 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Креирана интегрална туристичка понуда која обједињује производе сеоског туризма и туризма на отвореном до почетка 2012. године. ❖ До краја 2012. године развијена инфраструктура за боравак и рекреацију на отвореном на свим значајним локалитетима. ❖ До 2015. године развијено најмање 3 туристичка брэнда Трново РС и успостављене најмање двије туристичке дестинације до 2014. године.
<p>2. Изграђени неопходни услови за развој пословне зоне у којој ће до 2015. године функционисати најмање 5 пословних субјеката и бити осигурано 80 нових радних мјеста.</p>	<p>Најмање 80 нових радних мјеста до 2015. године.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ До 2015. године успостављена предузетничка зона у којој послује 5 пословних субјеката са најмање 80 радних мјеста
<p>3. Број домаћинстава која осигурају додатне приходе из пољопривреде малог и средњег обима повећан за 40% до 2015. године са годишњим растом од 10%</p>	<p>Најмање 20 домаћинстава остварује приходе од пољопривреде до 2015. године.</p>	<p>До 2015. године изграђени капацитети најмање 20 нових пољопривредних произвођача са најмање 12 финалних пољопривредних производа.</p>

4.2. План друштвеног развоја

4.2.1. Фокусирање

SWOT анализа друштвеног развоја општине

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none">❖ Географски положај – у близини највећег тржишта, културног и универзитетског центра; мобилност великог броја посјетилаца и присутност великог броја привредних субјеката;❖ Планински амбијент погодан за развој многих облика туризма, спорта и рекреације;❖ Развијена потребна комунална инфраструктура;❖ Добро организовано планинарско друштво и означене планинарске стазе;❖ Здрава животна средина.	<ul style="list-style-type: none">❖ Мали број становника; веома неповољна старосна структура и негативан природни прираштај;❖ Незадовољена потреба значајног броја становника, посебно старијих, за социјалном бригом и помоћи;❖ Неразвијена инфраструктура за боравак, рад, спорт, рекреацију и туризам на отвореном;❖ Висока стопа незапослености (највиша од свих градских општина);❖ Недовољна буџетска средства за развој и социјалну бригу;❖ Загађеност тла минама;❖ Недовољна сарадња са сусједном општином Трново ФБиХ;❖ Неорганизованост грађана у задруге и удружења;❖ Недовољна брига за укупно културно наслеђе.
ПРИЛИКЕ	ПРИЈЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none">❖ Предприступни фондови Европске уније и остали програми међународне развојне подршке (нпр. Пројекат италијанске покрајине Пијемонте);❖ Доступни фондови и грантови РС и БиХ за социјално угрожену популацију;❖ Промоција општине, могућности за инвестирање и продају производа на сарајевском тржишту;❖ Стратешко планирање на нивоу града Источно Сарајево и увођење концепта регионалног развоја у РС.	<ul style="list-style-type: none">❖ Лоша имплементација градске развојне стратегије и лоши капацитети за управљање развојем града;❖ Смањање популације и емиграција;❖ Неодговарајући третман здравства, образовања, социјалне политике, културе и спорта од стране виших нивоа;❖ Заостајање БиХ у процесу европских интеграција.

4.2.2. Развојни циљеви друштвеног развоја

Дефинисани су сљедећи циљеви друштвеног развоја општине:

1. До краја 2015. године изграђени модели подршке популацији младих за активно учешће у локалном развоју.
2. До 2015. године осигурано пружање услуга социјално угроженим категоријама становништва прилагођено потребама.
3. Побољшана инфраструктура у области спорта, културе образовања и здравства до 2015.

Циљеви друштвеног развоја су у вези са стратешким циљевима, али њихова реализација је у уској корелацији и са наведеним циљевима из области економског развоја и заштите животне средине:

1. Развијена препознатљива туристичка понуда са конкурентним производима до 2015. године; развијена најмање три туристичка брэнда и успостављене најмање двије туристичке дестинације.
2. Изграђени неопходни услови за развој пословне зоне у којој ће до 2015. године функционисати најмање 5 пословних субјеката и бити осигурано 80 нових радних мјеста.
3. Број домаћинстава која осигуравају додатне приходе из пољопривреде малог и средњег обима повећан за 40% до 2015. године са годишњим растом од 10%
4. Евидентирана и заштићена изворишта воде за пиће и побољшање водоснабдијевања до 2012. године
5. Регулисано 75 % отпадних и оборинских вода до 2015. године
6. Увођење система селективног прикупљања и збрињавања отпада и уклањање 70 % дивљих депонија до 2012. године

Интеграција са стратешким документима виших нивоа

Омладинска политика РС за период 2010 – 2015 дефинише један од стратешких циљева на пољу учешћа младих у друштву на сљедеће начине:

- Мотивисати, образовати и подржавати младе да активно учествују у друштву;
- Развијати сарадњу младих и власти и обезбјеђивати услове за учешће у доношењу одлука;
- Успоставити механизме сарадње младих и локалне управе;
- Унапријеђивати квалитет и равномјерну распрострањеност програма који доприносе активнијем учешћу младих.

Надаље, новим приједлогом **Закона о социјалној заштити РС** предвиђено је да се на локалном нивоу успостави ефикасно пружање услуга социјалне заштите и помоћи. Дефинисан је прелазни период од двије године у којем општине које немају центар за социјални рад требају формирати ефикасан центар. Уколико општине немају капацитет за оснивање центра, грађани ће морати користити услуге центра у најближој сусједној општини. Општина Трново се одлучила за формирање овог центра.

Министарство рада и борачко-инвалидске заштите РС редовно годишње издваја средства за стамбено збрињавање РВИ и њихових породица. Наша су предвиђања да ће у наредних пет година општина годишње на овај начин, и уз властито суфинансирање, стамбено збринути 25 породица из ове категорије.

План друштвеног развоја усклађен је и са Ревидираном стратегијом БиХ за provedбу Анекса VII Дејтонског мировног споразума, као и са Оквирним програмом повратка избјеглица и расељених лица за период 2009-2014, који садржи динамички план окончања процеса повратка, односно обнове стамбеног фонда и инфраструктуре за повратак избјеглица и расељених лица.

4.2.3. Програми, пројекти и мјере

План друштвеног развоја предвиђа реализацију 14 пројеката који су груписани у 4 програма: 1. Сектор културе; 2. Сектор спорта; 3. Социјални сектор; и 4. Образовни сектор. Дефинисани су пројекти и мјере чијом реализацијом ће бити остварени циљеви друштвеног развоја приказани у доњој табели:

ПЛАН ДРУШТВЕНОГ РАЗВОЈА										
План имплементације 2010-2015.										
Пројекти / мјере		Програм	Веза са стратешким и економским циљевима	Оријентациони период реализације/ динамика имплементације					Носилац имплементације	Циљне групе (корисници)
				2011.	2012.	2013.	2014.	2015.		
1	П 1. Обнављање и покретање рада КУД 'Трескавица'	Програм 1. Сектор културе	Стр циљ 2; сект. циљ 1, сект. циљ 3,						Центар за културу	Локална заједница
2	П 2. Очување културне баштине		Стр циљ 2; сект. циљ 3						Центар за културу	Грађани
3	П 3. Очување традиције манифестација „У сусрет св. Петки“		Стр циљ 2; сект. циљ 3						Народна библиотека и Центар за културу	Локална заједница
4	М 1. Израда стратегије из области културе		Стр циљ 2; сект. циљ 3							
5	П 4. Активирање и унапређење услова рада скијашко-планинарске секције	Програм 2. Сектор спорта	Стр циљ 2; сект. циљ 1						Омладински савјет Шумско газдинство ЗК	Млади
6	П 5. Санација спортско-рекреационих терена на локалитету 'Касарна'		Стр циљ 2; сект. циљ 1						Општина Министарство спорта	Грађани
7	П 6. Реконструкција ловачког дома - Касарна		Стр циљ 2; сект. циљ 3						Општина Министарства	нво
8	П 7. Радничке спортске игре		Стр циљ 2; сект. циљ 3						Општина и радне	Грађани

ПЛАН ДРУШТВЕНОГ РАЗВОЈА

План имплементације 2010-2015.

Пројекти / мјере	Програм	Веза са стратешким и економским циљевима	Оријентациони период реализације/ динамика имплементације					Носилац имплементације	Циљне групе (корисници)
			2011.	2012.	2013.	2014.	2015.		
								организације	
9		М 2. Израда стратегије из области спорта	Стр циљ 2; сект. циљ 3						
10		П 8. Формирање центра за подршку младима	Стр циљ 2; сект. циљ 1					Општина Омладински Савјет	Млади
11		Изградња централног спомен-обилежја и реконструкција постојећег спомен-костурнице	Стр циљ 2; сект. циљ 3						
12	Програм 3. Социјални сектор	П 9. Стамбено збрињавање РВИ	Стр циљ 2; сект. циљ 2					Општина	РВИ
13		П 10. Стамбено збрињавање осталих социјалних категорија	Стр циљ 2; сект. циљ 2					Општина	Социјално угрожени
14		П 11. Уређење простора за социјалну помоћ и заштиту /центра за социјални рад	Стр циљ 2; сект. циљ 2					Општина	Социјално угрожен и
15		П 12. Изградња дома за пензионере и стара лица.	Стр циљ 2; сект. циљ 2					Општина	Старија популација регије
16		Израда Стратегије у области социјалне	Стр циљ 2; сект. циљ 2					Општина	Социјално угрожени

ПЛАН ДРУШТВЕНОГ РАЗВОЈА										
План имплементације 2010-2015.										
Пројекти / мјере	Програм	Веза са стратешким и економским циљевима	Оријентациони период реализације/ динамика имплементације					Носилац имплементације	Циљне групе (корисници)	
			2011.	2012.	2013.	2014.	2015.			
	заштите									
17	Реконструкција стамбеног фонда и инфраструктуре за повратнике		Стр циљ 2; сект. циљ 2						Министарство за људска права и избјеглице БиХ	Повратници, интерно расељени
18	П 13. Реконструкција водоводних инсталација ОШ Трново	Програм 4. Образовни сектор	Стр циљ 2; сект. циљ 3						Општина	Ђаци
19	П 14. Васкршње школске игре _		Стр циљ 2; сект. циљ 3						Општина Трново Основна школа Омладински савјет	Ђаци

4.2.4. Процјена очекиваних исхода са индикаторима

Циљеви друштвеног развоја	Индикатор на нивоу секторског циља	Процјена очекиваних исхода са индикаторима
1. До краја 2015. године изграђени модели подршке популацији младих за активно учешће у локалном развоју	Најмање 200 активних чланова омладинских организација до краја 2015. године.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Подржан рад најмање двије омладинске организације до 2015. године. ❖ Најмање 30 иницијатива сарадње локалне управе и омладинских организација до 2015. године.
2. До 2015. године осигурано пружање услуга социјално угроженим категоријама становништва прилагођено потребама	100 % социјално угроженог становништва има приступ програмима помоћи до 2015. године.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ До краја 2015. стамбено збринута социјално угрожено становништво ❖ До краја 2012. године успостављен центар за социјални рад са адекватним услугама прилагођеним потребама ❖ До краја 2015. изграђен старачки дом
3. Побољшана инфраструктура у области спорта, културе, образовања и здравства до 2015. године.	<p>Најмање 10 културних манифестација на годишњем нивоу до 2015. године.</p> <p>Најмање 9 спортских клубова до 2015. године.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Израђен и усвојен акциони план за категорију инвалидних лица до 2012. године. ❖ Изграђено најмање 5 спортских терена до 2015. године. ❖ Подржан рад најмање 9 спортских клубова до 2015. године. ❖ Формирано и подржан рад културно-умјетничког друштва до 2013. године.

4.3. План заштите животне средине

4.3.1. Фокусирање

SWOT анализа сектора животне средине

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none">❖ Хидропотенцијал (велике количине питке воде)❖ Шумски ресурси❖ Чист и незагађен ваздух (ваздушна бања)❖ Разноврсност биљног и животињског свијета❖ Богато природно наслијеђе (планине Јахорина и Трескавица, ријека Жељезница)❖ Здрава и очувана животна средина❖ Усвојен ЛЕАП❖ Усвојен Програм санитарне заштите изворишта Љуштра (Трново) и Грабски млини (Кијево)	<ul style="list-style-type: none">❖ Недовољно развијена еколошка свијест и ниво знања❖ Недоследна примјена прописа❖ Неразвијеност општине❖ Недостатак институција за управљање животном средином - сертификавање❖ Непостојање просторно – планске документације❖ Лоша база података (не постоји мониторинг основних компоненти животне средине - ваздух, вода, тло)❖ Нефункционално уређаја за пречишћавање отпадних вода❖ Постојање непрописно изграђених септичких јама❖ Неуређеност корита водотока❖ Несанитарна међуопштинска депонија чврстог отпада❖ Дивље депоније❖ Миниране површине❖ Клизишта❖ Неконтролисана сјеча шума❖ Прекобројност паса лугалица
ПРИЛИКЕ	ПРИЈЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none">❖ Израда стратешке документације из области заштите животне средине❖ Доступност средстава (ИРБ, ИПА)❖ НВО сектор❖ Едукација грађана и подизање еколошке свијести❖ Енергетска ефикасност❖ Боље вредновање природних ресурса	<ul style="list-style-type: none">❖ Климатске промјене❖ Елементарне непогоде❖ Глобална економска криза❖ Бесправна градња

4.3.2. Циљеви заштите животне средине

Дефинисани су сљедећи циљеви заштите животне средине:

- 1. Евидентирана и заштићена изворишта воде за пиће и побољшање водоснабдијевања до 2012. Године.**
- 2. Регулисано 75% отпадних и оборинских вода до 2015. године.**
- 3. Уређење и заштита обала и корита водотокова до 2013. године.**
- 4. Увођење система селективног прикупљања и збрињавања отпада и уклањање 70% дивљих депонија до 2012. године.**
- 5. Пошумљавање 10% огољених шумских површина до 2012. године.**
- 6. Побољшана комунална инфраструктура и унапријеђено управљање простором до 2015. године (просторно-планска документација, јавна расвијета, канализациона и водоводна мрежа).**

Циљеви заштите животне средине су у вези са стратешким циљевима, али њихова реализација је у уској корелацији и са наведеним циљевима из области економског развоја и друштвеног развоја:

1. Изграђени неопходни услови за развој пословне зоне у којој ће до 2015. године функционисати најмање 5 пословних субјеката и бити осигурано 80 нових радних мјеста,
2. Број домаћинстава која осигуравају додатне приходе из пољопривреде малог и средњег обима повећан за 40% до 2015. године са годишњим растом од 10%.
1. До 2015. године осигурано пружање услуга социјално угроженим категоријама становништва прилагођено потребама.
2. Побољшана инфраструктура у области спорта, културе образовања и здравства до 2015.

Интеграција са стратешким документима виших нивоа

Најзначајнији стратешки документ из области животне средине на нивоу БиХ је Акциони план заштите животне средине Босне и Херцеговине (НЕАП БиХ). Осам приоритетних области НЕАП-а су:

- Водни ресурси / отпадне воде
- Одрживи развој руралних подручја
- Управљање животном средином (информациони систем/интегрално планирање/едукација)
- Заштита биолошке и пејзажне разноликости
- Отпад / управљање отпадом
- Привреда / одрживи развој привреде
- Јавно здравље
- Деминирање

Иначе, области - «Законско и институционално јачање» и «Израда документационе основе за планирање и управљање животном средином» су препознате као услов за имплементацију предвиђених активности у свим другим областима.

Секторски циљеви 1, 2 и 3 су повезани са приоритетном облашћу 1 - Водни ресурси/отпадне воде, док је секторски циљ 4 повезан са приоритетном облашћу 5 - Отпад / управљање отпадом. Секторских циљ 5 повезан је са приоритетном облашћу 4 – Заштита биолошке и пејзажне разноликости. Интеграција секторског циља 6 је присутна са приоритетном облашћу 3 - Управљање животном средином (информациони систем/интегрално планирање/едукација).

Приоритетне мјере и активности повезане са секторским циљевима 1, 2 и 3 су:

- Израда и реализација пројеката за изградњу нових и санацију постојећих система за пречишћавање отпадних вода;
- Санација постојећих и изградња нових канализационих система у најугроженијим регионима у БиХ;
- Изградња нових и довођење постојећих система одбране од поплава на ниво потребне сигурности, заштите становништва и земљишно-материјалних добара.

Једно од два приоритетна подручја у оквиру области Отпад / управљање отпадом јесте и „Уклањање дивљих одлагалишта и санација деградираних подручја“ и оно кореспондира са секторским циљем 4 (други дио циља).

На нивоу Републике Српске не постоји цјеловити стратешки еколошки документ, као што је то случај са Федерацијом БиХ. Од стратешких докумената интегралног карактера који се баве и заштитом животне средине треба поменути Просторни план Републике Српске до 2015. године и Стратешки план руралног развоја РС 2010 - 2015.

Просторни план Републике Српске до 2015. године дефинише више општих и појединачних циљева заштите животне средине, од који су неки у директној вези са секторским циљевима 1,2,3, и 4 и то:

- Смањење отпада и његова рециклажа,
- Заштита вода од загађења (свеобухватно канализација и пречишћавање отпадних вода из насеља и индустријских погона, заштита подземних и геотермалних вода, заштита водотока).

У поглављу о управљању отпадом се као планска мјера наводи „уклањање дивљих одлагалишта отпада, санација деградираних подручја и постојећих депонија“, што представља јасну везу са секторским циљем 4.

Иначе, секторски циљ 5 има упориште у одређењима у области шумарства и дрвне индустрије гдје се на страни 91 каже следеће: „ Потребно је да се стално ради на побољшању квалитета шума, тј. на њиховој обнови, на обнављању деградираних шума, на замјени изданаčkih шума итд. Треба повећати обим шумских засада“.

Просторни план Републике Српске у поглављу "Даље просторно и урбанистичко планирање" (стр. 218 и 219) наглашава потребу за израдом стратешке просторно - планске документације: регионалних просторних планова, просторних планова посебних подручја, просторних планова општина и урбанистичких планова, што кореспондира са секторским циљем 6.

Други значајан стратешки документ интегралног карактера који се баве и заштитом животне средине, а који је донесен на ентитетском нивоу, јесте Стратешки план руралног развоја РС 2010 - 2015. Стратешки циљ 3 из овог документа - Побољшање услова живота и увођење веће разноликости код остваривања прихода у руралној економији, односно специфични циљ 3.1 - Изградња и одржавање сеоске инфраструктуре кореспондира са секторским циљем 1. Конкретна кореспондирајућа мјера у оквиру овог специфичног циља јесте "Суфинансирање изградње сеоских водовода". Секторски циљ 2 дјелом се може повезати са стратешким циљем 3 и специфичним циљем 3.1, али са другом мјером - Побољшање начина збрињавања отпадних вода у руралним подручјима. Подмјера под називом „финансирање трошкова уклањања и санације дивљих депонија“ у оквиру стратешког циља 2 - Очување природе и рационално газдовање природним ресурсима се може несумњиво повезати са секторским циљем 4. Стратешки циљ 2 из овог документа – Очување и рационално газдовање природним ресурсима, односно специфични циљ 2.2 – Одрживо газдовање шумом кореспондира са секторским циљем 5. Двије мјере у оквиру овог специфичног циља су:

- Пошумљавање земљишних површина слабе бонитетне класе или површина захваћених пожаром.
- Санитарна сјеча болесних и осушених стабала.

